

Masarykova universita
Filosofická fakulta

Ústav filmu a audiovizuální kultury

Petr Lukeš

(FF B-OT FAV, bakalářské prezenční studium)

Historie Kina ve Velké nad Veličkou

(seminární práce k Bakalářskému prosemináři I)

Vedoucí práce: [PhDr. Jiří Voráč, Ph.D.](#)

Brno 2005

Obec Velká nad Veličkou leží v okrese Hodonín při hranicích se Slovenskou republikou, rozkládá se podél potoka v otevřeném údolí Bílých Karpat. Nejstarší písemná zmínka pochází ze 13. století, obec už dle svého názvu byla a je největší v okolí, a tedy je i jakýmsi centrem mikroregionu Hornácko, jenž čítá devět karpatských vesnic. V současnosti má obec okolo 3200 obyvatel, v roce 1929 tu žilo 1878 obyvatel, v obvodu kina (obce Hrubá Vrbka a Javorník) pak 3792 obyvatel. V třicátých a čtyřicátých letech bylo hlavní obživou zemědělství, v roce 1952 se zde staví velký textilní podnik, který výrazně přispěl ke zvýšení počtu obyvatel a k rozvoji Velké i okolních obcí.

Ve sféře kinematografie se nejedná o významnou oblast, vzniklo tu několik národopisných snímků, důležitou, avšak region překračující osobností je Břetislav Rychlík, zdejší rodák. Rozhodl jsem se zaměřit svou pozornost na historii zdejšího kina. Důvodem bylo také to, jak se uvědomění jeho minulosti vytrácí z povědomí místních lidí.

Kino v hospodě U Jagošů

O kulturní život v obci se za první republiky nejvíce starala Tělovýchovná jednota Sokol Velká nad Veličkou, oficiálně zde založená 4.5.1919. Roku 1929 se objevili hned tři zájemci o zřízení a provozování kina ve Velké, vedle Sokolské jednoty to byl Československý Červený kříž ve Strážnici (ten už v té době v okrese provozoval městské kino Lucerna) a místní skupina Družiny československých válečných poškozenců z Velké a Javorníka. Po jednáních bylo nakonec rozhodnuto ve prospěch Sokola, tomu je také příkazem z 12.12.1930 udělena licence k provozování kina s povinností odvádět oběma stranám v řízení neúspěšným po pěti procentech z čistého zisku. Zajímavě se zde s tímto údajem rozchází zápis z obecní kroniky, který připisuje založení kina roku 1929 [Kronika I., 1920: 82]. Záznam přitom do kroniky zanesl právě vedoucí kina, chyba je zřejmě důsledkem zpětného dopisování kroniky z většího časového odstupu.

„Kino Sokol Velká nad Veličkou“ sídlilo v sále hostince U Jagošů, č.p.107. Sál byl postaven již dříve, sloužil jako Sokolská tělocvična a vesnický sál pro zábavy a schůze, hrálo se zde však i ochotnické divadlo. Potřebám projekcí byl pak stavebně přizpůsoben. Kino bylo určeno pro 124 osob, část z nich seděla na vyvýšeném jevišti, sedadla nebyla umístěna napevno, skládala se. Zástupcem (vedoucím) kina (ale také topičem, pokladníkem a propagátorem) se stal Jan Bureš (1890 - 1948), jinak též učitel, Sokol, legionář, obecní knihovník a tajemník, správce Hornáckého muzea a druhý obecní kronikář, který stál v čele kina až do své smrti. Promítačem se vyškolil František Janda, povoláním strojník. Oba přitom dělali svou činnost bez nároku na honorář.

První film byl uveden 4.1.1931, jednalo se o snímek *Ve stínu harému*. První představení nové atrakce přilákalo 120 návštěvníků, jejich počet u dalších projekcí klesal (2. film - 85 osob, 3. pak 51) [Kinolice, 1933]. Prvním představením pro školu - školní projekce jsou součástí činnosti kina dodnes - byl film *Amerika, země neomezených možností*, prvním českým filmem pak *Jindy a nyní*. Z žádosti o prodloužení kinolice a z výkazu uvedených filmů vyplývá postupně klesající zájem o novou podívanou, v roce 1933 už kino nevykazovalo žádný zisk, podobně je to doloženo v roce 1936 a nedá se předpokládat, že by tomu v dalších letech mohlo být jinak. Příležitostné malé kino provozoval Sokol také v budově při letním cvičišti, které se nacházelo na místě dnešního obchodního domu.

Z přehledu uvedených filmů můžeme vyčíst vliv vnějších událostí, ať už hospodářské krize nebo zavedení centralizované státem podporované distribuce za Protektorátu.

rok	počet filmů	rok	počet filmů
1931	48	1937	29
1932	37	1938	23

1933	17	1939	36
1934	8	1940	57
1935	21	1941	80
1936	22	1942	4

21.5.1941 byl majetek sokolského biografu zkonfiskován státem, v tom čase je také v Protektorátu Sokolská organizace zakázána. V roce 1942 zápisy v knize kina Sokol [Kinolicence, 1935] končí - dva filmy byly podle ní uvedeny v lednu, dva v říjnu. To bylo způsobeno pobytem německých vojáků ve Velké, provoz byl v té době přerušen. Po odchodu vojáků se však hrálo dále, výluka nastala roku 1945 při osvobození [Kronika I, 1920; Kovář, 2005]. Z roku 1944 se zachoval protokol posuzující technický stav budovy a vybavení „kina Welka nad Veličkou“ [Kinolicence, 1944].

Po válce již zůstalo kino v rukou státu a zůstal mu i strohý název „kino Velká nad Veličkou.“ Kinu se však přezdívalo „Paprsek“ [Kuchyňka, Martin, 2005]. Po roce 1948 byla rodině Jagošově hospoda zabavena a přejmenována na „hospodu Na Staré poště“ a i s kinem se stala majetkem Národního výboru, později ji má v držení spotřební družstvo Jednota (opět změna názvu na „pohostinství Jednoty“). V té době bylo ale kino ze statických důvodů uzavřeno a to až do půli 50. let, kdy došlo k opravě [Kovář, 2005]. V šedesátých letech přestával sál vyhovovat jak účelově, tak po stavební stránce, hrálo se však stále, až do přesídlení kina v roce 1965, po němž se provedla přestavba hospody. Sál byl podstatně zmenšen a přizpůsoben potřebám pohostinství. Při kvapné rekonstrukci byly prý všechny dokumenty spjaté s provozem a historií kina spáleny, osudy technického vybavení jsou nejisté [Hrbáčová, 2005].

Pokud jde o četnost představení, tak ve 30. letech se hrálo jen v neděli, někdy i vícekrát, v jiné dny pak výjimečně. V 40. letech se začalo s občasným hraním o sobotách a středách, v neděli se hrávala dvě představení. Později se projekce zpravidelnily, hrálo se dvakrát týdně. K repertoáru kina také stále patřila občasná představení pro školu.

Kino v Kulturním domě

V 60. letech se v souvislosti s rozvojem automobilové dopravy rozvíjí i podnik Kordárna, vyrábějící tkaniny do pneumatik. V obci vyrůstaly kromě nových domů a bytů i užitné stavby, záměr vybudovat Závodní klub Rudého Října (Kulturní dům) vyplynul jednak z prestiže rostoucího podniku, jednak z potřeb stále lidnatější obce, pro jejíž kulturní, osvětové a společenské aktivity již starý sál v hospodě U Jagošů (v té době pohostinství Jednoty) nevyhovoval. Základní kámen byl položen 28. září 1963, slavnostní otevření se konalo 19. prosince 1964 [Kronika II., 1952: 150] a už ze začátku roku 1965 začalo fungovat kino. Budova však byla zkolaudována až 17. ledna 1966.

Kino zpočátku patřilo Národnímu výboru, asi v září 1965 ho ale převzal Závodní klub [Kronika II., 1952: 165]. Oficiální název kina byl poté „Kino Závodního klubu ROH“ Promítalo se pravidelně třikrát týdně (st, so 1x, ne 3x - odpolední představení pro děti, později út, st, pá 1x a ne 3x). V devadesátých letech se hrálo už opět jen tři dny v týdnu (st, pá 1x, ne 3x), četnost projekcí postupně klesala - 1993 (pá 1x, ne 1x či 2x) a od roku 1994 již jen dvě nedělní představení týdně.

Kulturní dům a tedy i kino se po privatizaci Kordárny v roce 1991 staly majetkem Odborového svazu Kordárny. Kino svou pravidelnou činnost ukončilo v dubnu 1996 pro velkou ztrátovost a nízký zájem diváků. Kino v 90. letech uvádělo filmy až dlouho po premiéře, jejich výběr byl také omezen nemožností přehrávání širokoúhlých formátů, navíc nemělo dobrou propagaci; pokles zájmu diváků v 90. letech je však mnohem širším fenoménem (TV, video, růst cen vstupného). Kino příležitostně promítá dále, většinou se

jedná o představení pro školu a školku. Nerentabilnost kina potvrzují jak zápisy z jednání Obecního zastupitelstva z roku 1995, tak provozní statistika [Provozní statistika, 1999], viz následující výňatek:

rok	představení	návštěvnost	průměr	schodek rozpočtu
1993	130	3629	27,9	- 14 180
1994	103	2501	24,3	- 6 250
1995	79	930	11,8	- 13 110
1996	20	268	13,4	- 11 800

Obec se v té době snažila zavést dotování vstupenek (systémem, díky kterému měly mít odbory zájem na zvýšení návštěvnosti kina - dotace na jeden lístek měly růst v závislosti na počtu návštěvníků filmu), odbory na návrh nepřistoupily, protože kino by zřejmě i tak vykazovalo ztrátu. Druhé jednání probíhalo v roce 2002, šlo o dotaci na zakoupení širokoúhlého promítacího přístroje a opětovné zprovoznění kina. I toto jednání bylo z ekonomických důvodů neúspěšné.

Vedoucí. Po smrti Jana Bureše se v roce 1948 ujal vedení kina učitel Tomáš Šácha, který stál v jeho čele až do roku 1967 [Tomeček, 2005; Kovář, 2005], působil tedy krátký čas i v nových prostorách. O kino se podle ústních pramenů staral velmi aktivně, sháněl různými cestami přímo premiérové filmy [Tomeček, 2005; Kuchyňka, Jan, 2005]. Od roku 1967 bylo vedení kina v pravomoci ředitelů Kulturního domu. Již třetím ředitelem a prvním takovýmto vedoucím byl Emil Kovář, který kulturní aktivitou navázal na učitele Šáchu. Za jeho časů bylo dokonce zprovozněno letní kino na Strážné Hůrce. Mezi lety 1970 a 1976 se na místě ředitele Kulturního domu vystřídali pan Černý, Oldřich Skála, pan Šašinka, pan Třetina, Jan Pešek a Bohuš Holčík. Poté ředitelskou funkci zastávala Anna Bajerlová a to až do roku 2000. Nyní je tento post zrušen.

Promítači.

František Janda	promítač 1931 - 1941 [Kovář, 2005] oproti tomu 1931 - 1965 [Tomeček, 2005]
pan Sedláček	1941 - ? [Kovář, 2005]
Milan Jagoš	promítač začátkem 50. let
Jan Rumíšek	pomocník asi 1939 - 1952
František Tomeček (*1938)	pomocník od 1952, promítač asi od 1957 až dodnes
Otto Weber	promítač 1965 - 1973
Jan Kuchyňka (*1949)	promítač 1973 - 1995

Zpočátku promítal František Janda sám, vzhledem ke zvýšení četnosti představení měl od čtyřicátých let [Kinolicence, 1935] k dispozici pomocníka, který chystal a přetáčel filmy. Ve jménech a působení prvních promítačů se pamětníci rozcházejí. Od padesátých let se zvýšila četnost představení, promítači byli od té doby vždy dva, aby se mohli střídat. V Kulturním domě už pomocníci nepůsobili. Dodnes v kině jako příležitostný promítač pracuje František Tomeček [Kovář, 2005; Tomeček, 2005; Kuchyňka, Jan, 2005].

Technické zázemí. Kino bylo od svého založení vybaveno jedním strojem Philips 32 od firmy AEG v Brně, promítalo se s přestávkami nutnými pro výměnu filmových kotoučů, stroj byl zhruba na počátku šedesátých let [Tomeček, 2005] vyměněn za jednu 16 mm Meoptu a to právě z důvodů zredukování množství kotoučů a tedy přestávek. Nový přístroj se pak používal až do přestěhování kina v roce 1965. Stroj byl poté chvíli uskladněn v Kulturním domě a nakonec byl darován obci Hrubá Vrbka, která po nějakou dobu provozovala

příležitostné kino. Roku 1937 dostalo kino Sokol povolení ke zřízení zvukového zařízení - kino jej pořídilo od firmy ASA v Brně, zařízení zahrnovalo vlastní adaptér, zvukovou lampu, optiku a fotocelu dále zesilovač a gramofon, hlavní reproduktor byl umístěn za projekční plochou.

V nových prostorách Kulturního domu byly nainstalovány dva přístroje Meopta 4, 32mm (pořízeny byly 18.12.1964) s uhlíkovými lampami pro formáty 1.66 a s předsádkami pro širokoúhlý 2.35. Ty pak byly v roce 1987 vyměněny za dva nové stroje Meopta 5 XB, 32mm s xenonovými lampami pro formáty 1.37, 1.66 a 1.85, jenž však nedokáží přehrát širokoúhlý formát. Kino také při svém zřízení pořídilo jednu novou Meoptu 16mm pro promítání tohoto formátu. Tyto tři stroje - stále funkční - jsou v kině nainstalovány dodnes.

Postup bádání

Při bádání jsem vycházel hlavně z orálních pramenů, důležitým podkladem a pevnou půdou mi byly úřední záznamy vztahující se k založení a provozu kina Sokol uložené v Okresním archívu v Hodoníně. Ve Velké se mnoho přímo se kina týkajících dokumentů nezachovalo, archív Kulturního domu byl několikrát vytříděn a v dnešní době už prakticky neexistuje, podobné je to i s archívem Kordárny (kde se však nakonec našla cenná provozní statistika kina z let 1993-1998). Podstatná byla prohlídka promítací kabiny v Kulturním domě, kde se našly krom plakátů a kulturních přehledů také záruční listy přístrojů.

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem, kteří mi poskytli informace, rady a pomoc při rekonstruování části historie mého rodiště.

Přílohy (v archívu autora)

Příloha 1 - Licence ku pořádání veřejných představení kinematografem, 2 str. [Kinolicence, 1930]

Příloha 2 - Účetní uzávěrka a Výkaz filmů 1931 - 1933 přiložené k žádosti o prodloužení kinematografické licence, 4 str. [Kinolicence, 1933]

Příloha 3 - Seznam filmů 1934 - 1936 přiložený k žádosti o prodloužení kinematografické licence, 2 str. [Kinolicence, 1936]

Příloha 4 - Konfiskační protokol majetku Kina Sokol, 1 str. [Kinolicence, 1941]

Příloha 5 - Kulturní zpravodaj z roku 1993, 1994 a 1995, 5 str. [Kulturní zpravodaj 1993, 1994, 1995]

Použitá literatura

PŠURNÝ, Antonín & GARŠICOVÁ, Jitka & SEVEROVÁ, Dagmar (1999): *80. let tělocvičné jednoty Sokol Velká nad Veličkou 1919 - 1999*. Velká nad Veličkou.

Prameny

Písemné prameny:

Kinolicence, Velká Sokol. fond Okresního archivu Hodonín, inv. č. 1229.

Kronika Velké nad Veličkou I. (1920 - 1952), fond Okresního archivu Hodonín, OÚ - VV, inv. č. 54.

Kronika Velké nad Veličkou II. (1952 - 1982), fond Okresního archivu Hodonín, MNV - VV, inv. č. 5.

Kulturní zpravodaj (1993, 1994, 1995). Soukromý archiv autora.

Provozní statistika 1993 - 1998. (Počet představení, návštěvnost, průměrný počet návštěvníků jednoho filmu, tržby, náklady, schodek). Zpracovala Baierlová, Anna. Soukromý archiv autora.

Plakát Kina Kordárna Velká nad Veličkou (1990). Soukromý archiv autora.

Úřední záznamy ze stavby Kulturního domu (1963, 1966). Archiv Stavebního úřadu Velká nad Veličkou.

Záruční listy Meopty 4 a Meopty 5 XB (1964, 1987). Soukromý archiv autora.

Osobní rozhovory:

BAIERLOVÁ, Anna: listopad 2005. (vedoucí KD a kina 1967 - 2000)

HRBÁČOVÁ, Mirka: listopad 2005. (*1953 - dcera paní Jagošové, nynější majitelky hospody U Jagošů)

KOVÁŘ, Emil: listopad 2005. (*1927 - uvaděč v kině U Jagošů, kulturně činný v 60. letech, vedoucí KD a kina 1967 - 1970)

KUCHYŇKA, Jan: říjen 2005. (*1949 - promítač)

KUCHYŇKA, Martin: listopad 2005. (*1952 - místní filmový sběratel, folklorista)

MIŠKERŇÍKOVÁ, Eva: listopad 2005. (jednatelka KD, předsedkyně ROH Kordárna)

PŠURNÝ, Antonín: listopad 2005. (*1927 - náčelník Sokolu Velká nad Veličkou, pamětník)

PŠURNÝ, Jiří: listopad 2005. (*1957 - nynější starosta obce)

PŠURNÁ, Olga: listopad 2005. (*1928 - pamětnice)

TOMEČEK, František: říjen & září 2005. (*1938 - promítač)